

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทย เป็นดินแดนที่ประกอบด้วยประชากรที่เป็นกลุ่มชนต่างๆ อาศัยอยู่กระจัดกระจายออกไปตามภูมิภาคต่างๆ บางกลุ่มเป็นชนกลุ่มน้อย ได้อพยพเข้ามาตั้งรกรากดำเนินชีวิตอยู่อย่างอิสระสงบสุข ตามสภาวะการณ์สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบันนี้ กลายเป็นพลเมืองไทย

กลุ่มชนต่างๆที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยนั้น ย่อมมีศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของตนองสืบทอดกันมา เสมือนหลักฐานยืนยันความเป็นมาของบรรพบุรุษ และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชนรุ่นหลัง สิ่งนี้แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ตามลักษณะเผ่าพันธุ์ วิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ เป็นการแสดงถึงชีวิตจริงในการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่นที่บริสุทธิ์ สืบเกิดได้จากชาวบ้านที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ ยังสามารถร้องและรำได้ดี แม้ว่าส่วนหนึ่งได้มาจากความจำ แต่ก็สร้างสรรค์ขึ้นจากปฏิภาณไหวพริบ และการที่ได้เผชิญกับสภาพความเป็นจริงตามกาลเวลา ทำให้การแสดงออกมาในรูปลักษณะต่างๆ ค่อนข้างโดดเด่นเห็นได้ชัดอย่างเป็นรูปธรรม ศิลปะการรำ ซึ่งกลุ่มชนต่างๆ เหล่านี้เป็นผู้ที่สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบความงามที่เป็นเอกลักษณ์แตกต่างกันออกไปตามความเชื่อและสภาพแวดล้อมทางสังคมนั้นๆ ซึ่งกลั่นกรองออกมาจากจินตนาการและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าเพื่ออนุชนรุ่นหลังควรยกย่อง และอนุรักษ์สืบทอดกันต่อไป

กลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง เป็นชนชาติหนึ่งซึ่งมีภูมิลำเนาในประเทศไทยในปัจจุบันครั้งแรกเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตประเทศไทยก่อนชนชาติไทยจะเคลื่อนย้ายลงมาสู่แหลมสุวรรณภูมิ ซึ่งอพยพมาจากดินแดนประเทศพม่าและอพยพเข้ามาประเทศไทยหลายครั้ง ครั้งที่สำคัญคือ ในปี พ.ศ.2428 เมื่ออังกฤษยึดพม่าเหนือได้ ทำให้ชาวกะเหรี่ยงต้องอพยพเข้ามาในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เนื่องจากหนีภัยสงครามและความยากจน ซึ่งกลุ่มคนที่อพยพเข้ามานี้ ทางกรมไม่สามารถระบุตัวเลขที่แน่ชัดได้ว่ามีประชากรจำนวนเท่าไร ปัจจุบันนี้มีชาวกะเหรี่ยงในประเทศไทยอาศัยอยู่ในจังหวัดต่างๆ แถบชายแดนไทย-พม่าด้านตะวันตกของไทย ซึ่งติดต่อกับพม่าตั้งแต่ตอนเหนือลงมาจนถึงจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในบริเวณ 15 จังหวัด ได้แก่ ตาก เชียงราย

¹สุรียา รัตนกุล และสมทรง บุรุษพัฒน์, สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ : กะเหรี่ยง, (กรุงเทพฯ: บริษัทสหธรรมมิกจำกัด ,2538): หน้า 2.

²นันทกานต์ กราฟพิศ, ชาวเขา (เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์ช้างเผือก , 2542): หน้า 47.

เซียงใหม่ ลำปาง สุโขทัย แพร่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน กาญจนบุรี สุพรรณบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ อุทัยธานี กำแพงเพชร และเพชรบุรี³ ซึ่งเป็นจังหวัดที่ผู้วิจัย ทำการศึกษาการรำของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงในครั้งนี้

กลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงในจังหวัดเพชรบุรี มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่เหมือนคนไทยตั้งรกรากอยู่ที่อำเภอหนองหญ้าปล้อง และอำเภอแก่งกระจานของจังหวัดเพชรบุรี ยังคงดำรงรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของเผ่าพันธุ์ ไว้ด้วยขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น ประเพณีการแต่งกาย การรำ เนื่องมาจากวิถีการดำรงชีวิต การแสดงหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว และการแสดงงานรื่นเริงต่างๆ การรำของของชาวกะเหรี่ยง ยังคงดำรงรักษาไว้ที่หมู่บ้านป่าแดง ตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งนับว่าเป็นศิลปะการรำที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวทั้งกระบวนการรำ และการแต่งกายอาจนับได้ว่าเป็นบริบทหนึ่งของสังคมกะเหรี่ยงที่มีอายุยาวนานที่สืบทอดกันมาแต่ครั้งบรรพบุรุษมีการจัดการแสดงร่วมกับชุมชนในงานรื่นเริงต่างๆ อาทิ งานปีใหม่ งานคริสตมาส งานพระนครคีรี (งานประจำปีของจังหวัดเพชรบุรี) ซึ่งมีการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงและเป็นการแสดงรำสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน เช่น งานเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ซึ่งมีการจัดร่วมกันในหมู่บ้านป่าแดง ภายในงานซึ่งมีรูปแบบกระบวนการรำของชาวกะเหรี่ยงที่หมู่บ้านป่าแดงซึ่งอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา เนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีมากขึ้น สภาพทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป มีผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ ประกอบกับชาวกะเหรี่ยงมีการติดต่อกับสังคมภายนอก และเปิดรับความเจริญทางสังคมภายนอก ทำให้ชาวกะเหรี่ยงกำลังจะถูกกลืนไปกับวัฒนธรรม และความเจริญดังกล่าว และอาจส่งผลกระทบต่อศิลปะการรำของชาวกะเหรี่ยงที่กระทำสืบทอดกันมานาน

สำหรับการรำของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง ในจังหวัดเพชรบุรี ที่พบมีด้วยกัน 4 ชุด คือ รำตง รำกระหนบไม้ไผ่ รำดำข้าว และการแสดงเพลงกล่อมลูก ซึ่งการรำทั้ง 4 ชุดนี้ มีลักษณะความเป็นมาของการรำที่แตกต่างกันออกไป

1. รำตง เป็นการรำเป็นกลุ่มระหว่างชาย-หญิง เพื่อความสนุกสนาน และแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง ซึ่งลักษณะการรำ เป็นการรำอวยพร และแสดงในงานรื่นเริงภายในหมู่บ้าน งานเทศกาลร่วมกับองค์กรต่างๆ

2. รำกระหนบไม้ไผ่ เป็นการรำที่ได้รับการสืบทอดมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ไม่ทราบแน่ชัดว่าเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อไร⁴ สันนิษฐานว่าการรำชุดนี้เกิดมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานแล้วและได้มีการสืบทอดต่อกันมา จนกลายเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงที่หมู่บ้านป่าแดง การรำกระหนบไม้ไผ่ เป็นการรำของกลุ่มผู้หญิงและผู้ชาย ในงานประเพณีของชาวกะเหรี่ยง งานต้อนรับแขกผู้มาเยือน การขออนุญาต การขอบคุณเจ้าที่ เจ้าทาง

³ สุริยา รัตนกุล และสมทรง บุรุษพัฒน์ , เรื่องเดียวกัน , หน้า 3.

⁴ สัมภาษณ์ พ่อกี พะละ, ครูสอนรำกะเหรี่ยงหมู่บ้านป่าแดง, 12 สิงหาคม 2544.

⁵ หมายถึง ผีที่ประจำพิซไร่ ซึ่งชาวกะเหรี่ยงจะมีความเชื่อว่าจะมีผีประจำอยู่ดังกล่าว

ซึ่งทวาทะเหรียญยังคงนับถือสิ่งเหล่านี้ อยู่ ในการรำกระบองไม้ไผ่ จะใช้ไม้ไผ่ จำนวน 12 ลำ มีฐานรองไม้ไผ่อีก 2 ลำ ซึ่งไม้ไผ่เหล่านี้มีขนาดเท่ากัน โดยมีความยาว 4 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 5 เซนติเมตร ซึ่งผู้รำทั้ง ผู้หญิงผู้ชายจะรำเข้าไปในไม้ไผ่ที่มีผู้เคาะไม้ไผ่จำนวน 12 คน โดยจะถือไม้ไผ่มีชัยและมือขวาข้างละ 1 ลำ ซึ่งในการรำชุดนี้ผู้แสดงจะต้องมีไหวพริบปฏิภาณที่ดี ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

3. รำดำข้าว เป็นการรำ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชนชาวทวาทะเหรียญ ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก เช่น ปลูกข้าว ทำไร่ และในการแสดงชุดนี้เพื่อที่จะบ่งบอกให้เห็นถึงความเป็นอยู่ที่ต้องอาศัยข้าวเป็นอาหารหลัก และก่อนที่จะนำไปเป็นอาหารต้องมี การดำข้าวเพื่อให้เมล็ดข้าวเปลือกหลุดจึงจะได้เมล็ดข้าวสีขาว ดังนั้นกลุ่มชนชาวทวาทะเหรียญจึงคิดประดิษฐ์ว่าโดยใช้จินตนาการวิธีดำข้าวมาประกอบในการรำ ซึ่งผู้แสดงชายเป็นฝ่ายดำข้าว โดยมีไม้ไผ่เป็นอุปกรณ์ในการรำมีความยาวประมาณ 2 เมตร ขนาดเท่ากันทั้งด้านบนและด้านล่าง ส่วนผู้แสดงหญิงทำท่าว่า ซึ่งมีท่าทางเลียนแบบการดำข้าวโดยใช้เท้าแตะพื้น การก้าวเข้าไปหลังงอ และใช้มือข้อนข้าวในครกอย่างรวดเร็วขณะที่ผู้แสดงชาย กำลังตำอยู่ และร้องเพลงกัน เพื่อผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยระหว่างการทำงาน โดยนำเป็นท่ารำประกอบการรำดำข้าว ดังกล่าว

4. การแสดงเพลงกล่อมลูก เป็นการแสดงของผู้หญิงที่ต้องคอยดูแลลูก เพื่อทำหน้าที่เป็นแม่บ้านคอยหุงหาอาหาร และทำงานบ้าน ส่วนผู้ชายต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ซึ่งในการแสดงชุดนี้เป็นการที่ผู้หญิงร้องเพลงกล่อมลูก อุ้มลูก เพื่อให้นอนหลับ เพื่อให้ผู้เป็นแม่จะได้ทำงานบ้าน และหลังจากผู้เป็นพ่อกลับมาบ้านก็ช่วยกันเลี้ยงดูลูก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรักของพ่อและแม่ที่มีต่อลูก ซึ่งการแสดงชุดนี้ไม่ได้มีลีลาท่าว่า หรือกระบวนท่าว่า นอกเสียจากจะเป็นลีลาท่าทางการเดิน การอุ้มลูก ซึ่งจัดเป็นทำกรรมชาติโดยมีได้ดัดแปลงเป็นท่าว่าแต่อย่างใด

รำตง รำกระบองไม้ไผ่และรำดำข้าว เป็นการรำที่ได้รับการสืบทอดมาเป็นระยะเวลาช้านาน และนิยมแสดงในงานประเพณี งานรื่นเริงต่างๆ งานแสดงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาวเขาเผ่าทวาทะเหรียญ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของกลุ่มชนชาวทวาทะเหรียญตั้งแต่อดีต ซึ่งมีการดำรงชีวิตแบบชาวป่า และส่งผลให้เกิดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ภายในกลุ่มชน ส่วนการแสดงเพลงกล่อมลูกเป็นการแสดงความรักของพ่อและแม่ที่มีต่อลูก ไม่ได้มีลีลาท่าว่าแต่ประการใด แต่จะเน้นถึงลีลาการเดิน การอุ้มลูก การไกวเปลของผู้เป็นพ่อและแม่เสียมากกว่า ซึ่งปัจจุบันการแสดงเพลงกล่อมลูกมิได้นำออกแสดง อาจเป็นเพราะไม่มีผู้สืบทอด และการแสดงชุดนี้ไม่ค่อยได้รับความนิยมนอกจากกลุ่มชนชาวทวาทะเหรียญ⁵ และอาจสูญหายไปได้ อีกทั้งในปัจจุบัน มีผู้อาวุโสไม่กี่ท่านที่ยังคงสามารถแสดงและร้องเพลงกล่อมลูกได้

⁵สัมภาษณ์ กิริทอ แก้วช่วยชูบ, ครูสอนรำและผู้แสดงรำทวาทะเหรียญหมู่บ้านป่าแดง, 12 สิงหาคม

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยตระหนักในคุณค่า เห็นความสำคัญและสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับกะเหรี่ยง โดยนำเอาการรำของชาวกะเหรี่ยงมาศึกษาวิเคราะห์ลักษณะท่าทางการเคลื่อนไหวอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายในการรำว่ามีรูปแบบและท่าทางในการรำอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยหวังว่าข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นการศึกษารวบรวมเกี่ยวกับศิลปะด้านการรำของชนกลุ่มน้อย ชาวกะเหรี่ยงในประเทศไทยที่ก่อให้เกิด ประโยชน์ หรือแนวทางในการศึกษาค้นคว้าในเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง
2. เพื่อศึกษาบทบาทการรำในกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง
3. เพื่อศึกษาการรำ ท่ารำ และองค์ประกอบในการรำของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง

นิยามคำศัพท์

การรำ หมายถึง พฤติกรรมการเคลื่อนไหวของร่างกายหรือการแสดงออกเป็นอากัปกริยาอาการต่างๆ ของชาวกะเหรี่ยงในการแสดงออกในการรำประกอบเพลงรำตง รำกระหับไม้ไผ่ รำดำข้าว และการแสดงเพลงกล่อมลูก

การรำตง หมายถึง การรำอวยพรของหนุ่ม - สาวชาวกะเหรี่ยง เพื่อแสดงในการต้อนรับและงานรื่นเริงต่างๆ ของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง

การรำกระหับไม้ไผ่ หมายถึง การรำของหนุ่ม - สาวชาวกะเหรี่ยงที่ต้องใช้ไม้ไผ่จำนวน 12 ลำ เป็นอุปกรณ์โดยมีผู้เคาะไม้ไผ่ จำนวน 12 คน

การรำดำข้าว หมายถึง การรำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตภายในกลุ่มชน โดยใช้อุปกรณ์ไม้ไผ่ ยาว 2 เมตร จำนวน 3 ลำ และสมมุติพื้นดินเป็นครกดำข้าว

การแสดงเพลงกล่อมลูก หมายถึง การแสดงที่ผู้เป็นพ่อ-แม่ แสดงความรัก และอุ้มลูกเล่นกับลูก ร้องเพลงกล่อมลูกเพื่อให้ลูกหลับขณะนอนในเปล

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาความเป็นมาและบทบาทการรำ ลักษณะเฉพาะของท่ารำ ตลอดจนองค์ประกอบในการรำของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง ที่นับถือศาสนาคริสต์ ในหมู่บ้านป่าเต็ง ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในปี พ.ศ.2544-2545 เท่านั้น ซึ่งมีการแสดง 4 ชุด กล่าวคือ รำตง รำกระทบไม้ไผ่ รำตำข้าว และการแสดงเพลงกล่อมลูก ซึ่งเป็นการแสดงที่มีอยู่ในปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 การวิจัยเอกสาร เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ ได้แก่ ตำรางานวิจัย วิทยานิพนธ์ ตลอดจนหนังสือเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยค้นคว้าจากห้องสมุดของสถาบันการศึกษาต่างๆ หอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุ หอสมุดประชาชน เป็นต้น

1.2 การวิจัยภาคสนาม เป็นการรวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ โดยวิธีการดังต่อไปนี้

1.2.1 การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ จากผู้ชมการแสดงการรำของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง และวิทยากรในห้องถิ่น โดยบันทึกการให้สัมภาษณ์ด้วยแถบบันทึกเสียง แถบบันทึกภาพ วีดีทัศน์ ภาพถ่าย และเรียบเรียงเป็นภาษาเขียน

1.2.2 ศึกษาและรับการถ่ายทอดท่ารำ จากวิทยากรในห้องถิ่น โดยฝึกปฏิบัติและบันทึกภาพด้วยแถบบันทึกภาพ วีดีทัศน์ และภาพถ่าย

1.2.3 ผู้ศึกษาวิจัย เข้าไปมีส่วนร่วมและสังเกต การจัดกิจกรรม ในงานเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ณ หมู่บ้านป่าเต็ง ตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ.2544 และในงานแสดงการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง ในงานพระนครคีรี จังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2545 โดยบันทึกภาพการแสดง และบรรยากาศในการรำด้วยแถบบันทึกภาพวีดีทัศน์ และภาพถ่าย

1.2.4 บันทึกภาพการรำของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง ในจังหวัดเพชรบุรี ด้วยแถบบันทึกภาพวีดีทัศน์และกล้องถ่ายภาพนิ่ง

1.2.5 บันทึกเสียงดนตรีประกอบการรำ ด้วยแถบบันทึกเสียง

2. การคัดเลือกบุคคลผู้ให้ข้อมูล

2.1 ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการรำของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง คือบุคคลผู้เชี่ยวชาญที่สืบทอดวัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้านชาวกะเหรี่ยง ซึ่งเป็นบุคคลที่เคยมีประสบการณ์ในการรำทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่อยู่ในห้องถิ่นที่ศึกษา

2.2 เป็นผู้อาวุโสที่มีชื่อเสียง และเป็นที่ยอมรับของบุคคลในท้องถิ่น ได้แก่

- 2.2.1 ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมและเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้แก่ กลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงที่เคยมีประสบการณ์และได้รับความเชื่อถือ
- 2.2.2 ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับดนตรีและเพลง เป็นชาวกะเหรี่ยงที่มีความสามารถและมีประสบการณ์ด้านดังกล่าว

3. วิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาศึกษาวิเคราะห์ สรุปผลและเรียบเรียงแสดงผลการวิจัย โดยแบ่งเป็นบทๆ ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 ความเป็นมาของชาวกะเหรี่ยงและการรำของชาวกะเหรี่ยง

บทที่ 3 องค์ประกอบในการรำ

บทที่ 4 การรำของชาวกะเหรี่ยง

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นข้อมูลด้านการรำ อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง ในจังหวัดเพชรบุรี
2. ทราบถึงองค์ประกอบการรำของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง
3. ข้อมูลที่ได้รับเกี่ยวกับกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์แก่ผู้สนใจศึกษาในเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป